

Баптистката църква пред периода 1945-1980 година в България. Първа част

Ивайло Сяров

***Baptist Church over the period 1945-1980 year in Bulgaria:** This study confirms the need for knowledge of Baptism, as a phenomenon consists of a group of 5000 people in the country and focuses on grassland resistance to the atheistic government. Analyzing this leads to the formulation of the factors that have shaped the final appearance of the Baptist Church in this period. Their study in the local Baptist church shows the historical continuity of the main points and their application in Bulgarian contextuality by ustanoyavane new working methods. The result is knowledge of the principles of life and faith, attitudes toward civil society, the desire to enter into cross-cutting issues.*

Keywords: Factors Baptist principles and continuity, church, education

ВЪВЕДЕНИЕ

В съвременната българска история все още съществуват периоди, които са слабо проучени. Един от тях е свързан с историята на баптисткото вероизповедание през тоталитарния период. За разлика от немалкото изследвания посветени на Българската православна църква (БПЦ), Католическата църква и мюсюлманското изповедание, с малки изключения такива почти липсват за баптистката църква. Една от причини вероятно е в техния относително малък брой и тежест в обществото. Заслужаващите внимание статии на Теодор Ангелов, Христо Куличев, Момчил Петров, които обаче, или разглеждат въпроса от богословски аспект, или се спират на отделни случаи по места, или наблягат преди всичко на съдебните процеси от края на 40-те години на ХХ в.

ИЗЛОЖЕНИЕ

В първите години след приключване на Втората Световна война баптистката църква с ползват с относителна свобода. В годините на Втората световна война потенциалните възможности за използване на БЦ като канал за съветско влияние в чужбина, карат Сталин да преосмисли дотогавашното отношение към църквата като политически враг на съветската държава и към духовенството като контрареволуционна сила.

Дирекцията на изповеданията, следвайки новата политика е натоварен със задачата да постави под ефективен контрол неправославните изповедания чрез обединение и централизиране на управителните им органи.

Поради тази причина през 1944 и 1945 г. е разрешено провеждането на конгреси, които за изберат нови ръководни органи на вероизповеданията, престанали да водят организационен живот в довоения период на „войнстващ атеизъм“. Смятаните за лоялни се подкрепят в техните искания за откриване на храмове, молитвени домове, духовни учебни заведения, издаване на религиозна литература и пр. Формалната подкрепа от страна на евангелските църкви е нужна на новата власт в периода на нейната международна легитимация и овладяване на формациите в Отечествения фронт(обединени некомунистически партии). В отговор на дадената им относителна свобода на действие ръководствата на отделните евангелски църкви, членове на Съюза на обединените евангелски църкви (СОЕЦ), излъчва и свой религиозен представител, с правомощия да го представлява, както пред държавните органи. Тези инициативи не сполучват, тъй като новата власт по съветски пример желае да урегулира отношенията си едновременно с всички евангелските църкви. За целта е изработена една обща „Проекто-наредба за устройството и управлението на евангелските църкви“. Въпреки неколкостепенните изменения в наредбата, Върховният съвет на СОЕЦ твърдо се противопоставя на нейното приемане, като при всеки подходящ случай потвърждава невъзможността

тя да уреди устройството и управлението на евангелските църкви в България. Чрез засилените контакти между Дирекцията на изповеданията и представителите на СОЕЦ, чието мнение се иска при всеки един възникнал въпрос, комунистическата власт създава илюзията за съществуването на реална религиозна свобода и желание за диалог с църквите. Истинското отношение към тях, обаче, научаваме от доклад на Димитър Илиев до мин.-председателя Кимон Георгиев от 17 ноември 1947 г. Директорът на изповеданията схваща функциите на повереното му ведомство напълно в духа на инструкциите, дадени от държавната власт. Това е повод директорът на изповеданията Димитър Илиев да сформира през септември 1947 г. комисия, която да проучи представените в МВРИ устави. Нейното заключение потвърждава отново официалната позиция, че е нужно приемането на една обща наредба, тъй като се констатира, че чрез своите устави евангелските църкви се опитват „да отбягнат какъвто и да е надзор или контрол от страна на Министерството”. Очевидно в провеждането на тази политика комунистическата власт има успехи, тъй като всички евангелски църкви в този период действително се държат лоялно и подкрепят политическите промени и ориентация на страната.

Началото на разправата с баптистката църква съвпада с втората вълна на репресии срещу представители на БПЦ. За разлика от първите месеци след 9 септември сега стремежът на комунистическото управление е да представи тези нови гонения като законосъобразни, поради което повечето от тях завършват с открити, но напълно дирижирани съдебни процеси. Репресиите са в контекста на общата борба на комунистическите страни от Източна Европа с вътрешния враг. Замислен и проведен като публичен с цел „пълното разобличаване на търговците с вярата и изменници на родината”, процесът срещу арестуваните през 1948 г. евангелски пастори от СОЕЦ започва на набелязаната от Политбюро дата 25 февруари и продължава до 8 март 1949 г., когато са произнесени присъдите. Обвиненията са за шпионаж в полза на чужди държави, предаване сведения от военен, стопански и политически характер, разпространяване на зловредни слухове, вражеска пропаганда и т.н.

Обвинението бе срещу следните баптистки пастири:

Никола Михайлов Наумов - 49 год. от София, председател на Върховния съвет на ОЕЦ и секретар на съюзното настоятелство на Баптистките църкви.

Георги Николов Васев - 48 год. от Лом от Евангелската баптистка църква, член на Върховния Съвет на ОЕЦ.

Иван Ангелов Станкулов - 44 год. от с. Младеново, Ломско от Евангелската баптистка църква.

Захари Спасов Райчев - 50 год. от Чирпан, Евангелска баптистка църква.

Митко Матеев Димитров - 39 год. от София, Евангелска баптистка църква.

Обвинението бе шпионаж в полза на чуждото разузнаване, предаване сведения от военен, стопански и политически характер, разпространяване зловредни слухове - все неща, които „застрашаваха” „народната” власт, тази „народна” власт, която упорито се пазеше от народа и пращаше в затвора всеки, който разпространяваше един обикновен виц, осмиващ недостатъците или глупостта на „народните” управници. Тогава, когато радио и вестници прогласяваха непрекъснато за големите успехи във всестранното развитие на България, тези хора бяха обвинени, че са „вършели” това тайно.

Присъдите бяха „снизходителни”.

Подсъдимият Никола Михайлов Наумов се осъжда по съвкупност на доживотен строг тъмничен затвор, да заплати три милиона лева глоба в полза на държавата и с лишаване права завинаги. Цялото имущество на същият подсъдим се конфискува в полза на държавата.

На подсъдимият Георги Николов Васев, съдът определи по съвкупност да изтърпи наказание от 15 години строг тъмничен затвор и да заплати 250 000 лева

глоба в полза на държавата, като го лишава от права за срок от 15 години. Конфискува се в полза на държавата имущество му в размер на 250 000 лева.

Подсъдимите, Иван Ангелов Станкулов и Захари Спасов Райчев се осъждат по съвкупност на по 10 години строг тъмничен затвор и да заплатят първият – 150 000 лева, вторият – 100 000 лева глоба в полза на държавата. Същите подсъдими се лишават от права за срок от 15 години. Конфискува се в полза на държавата имущество на първия за 150 000 лева, а на втория - за 10 000 лв.

Подсъдимият Митко Матеев Димитров се осъжда по съвкупност на 6 години и осем месеца строг тъмничен затвор и 10 000 лева глоба в полза на държавата с лишаване от права за срок от 8 години и конфискация на имущество в размер на 10 000 лева.

Ние няма да влизаме в подробности по развилия се съдебен процес. „Бялата книга“ – „Процесът срещу евангелските пастири - шпиони“, издание на Дирекцията по печата, София, 1949 година скрива много от подробностите в показанията на подсъдимите, които дълго време са били обучавани какво и как да го кажат пред съда. Но то е достатъчно, за да разберем до какво обезличаване бяха доведени тези хора, за да говорят за себе си като за най-долни, черни, гнусни предатели. Не е мястото тук да се разглежда процесът от юридическа гледна точка. Самопризнанието не е доказателство, тъй като то може да бъде изтръгнато насилствено. Необходими са веществени доказателства. Но такива не се показват. Дори защитата няма смелостта да посочи нещо нередно в обвинението. Самопризнанията на подсъдимите са доказателство за тяхната виновност и основание да се апелира за снизходителна присъда.

Целта е постигната. Пастирите са заклеямени като шпиони и врагове на „народната власт“.

Тук е необходимо да кажем, че агентурно-оперативната работа сред изповеданията започва още през 1946 г. Евангелските църкви са в ползрението на съществуващата към Отдел I на дирекция „Държавна сигурност“ група „Духовенство и секти“. В зависимост от различните реструктурирания на службите за сигурност те ще бъдат наблюдавани и разработвани от различни отдели и съответните техни отделения. През 50-те години църквите са наблюдавани от III отделение „Духовенство и секти“ на Отдел I към III управление на ДС по линия на „Протестанти и секти“. На централния процес, като свидетели са привлечени 24 други пастори, също арестувани, продължаващи да пребивават в затвора и след неговото приключване. С влизането на присъдите от двата процеса в сила, евангелската общност в страната на практика остава без своето авторитетно и опитно ръководство, което е и повод да бъдат принудени църквите да включат в състава на новите ръководства лоялни и удобни за властта хора. Арестите от 1948 г., течащото следствие и широка пропагандна кампания на комунистическата власт разколебават част от последователите на баптистките църкви и дават възможност на преден план да излязат хора склонни на компромис с властта за сметка на обезличаването на църквите. В крайна сметка властта не намира за основателно да прибегне до тази мярка за „централизиране“ на евангелската общност, а точно обратното. След края на процесите е разтурен организационно Съюзът на обединените евангелски църкви, премахната е длъжността на религиозния представител, а евангелските църкви започват да се представяват пред държавата от председателите на съюзите на отделните деноминации. Очевидно надделява виждането, че съществуването на общ представителен орган по-скоро допринася за засилване и консолидиране на евангелските църкви, отколкото да спомага за тяхното по-ефикасно контролиране.

Оттук насетне в политиката на БКП по отношение на евангелските църкви ще се наблюдава известна диференциация, тъй като проблемите с отделните деноминации стават различни. Интересното в случая е, че разпускането на СОЕЦ дава възможност на отделните деноминации да развият по-самостоятелна

дейност, без да се съобразяват със съществуващата дотогава обща такава. Поради тази причина и проявяващите по-голяма активност веднага изпъкват на фона на останалите. Тази тенденция веднага е регистрирана от Дирекцията на изповеданията и Държавна сигурност. Съгласно чл. 30 от влезлия в сила на 1 март 1949 г. Закон за изповеданията, в тримесечен срок от неговото обнародване, отделните изповедания трябва да изработят свои устави, които да представят в МВНР за утвърждаване. Макар и в срок всички деноминации да депозират отново своите устави в Дирекцията, властта бави тяхното приемане почти две години. До средата на 1952 г. са утвърдени уставите на БПЦ, мюсюлманското и израилтянското изповедание, както и на арменската църква. Въпреки обаче мнението както на сформиранията по въпроса комисия, така и на Дирекцията на изповеданията, уставите на евангелските църкви, Католическата църква и Бялото братство остават неутвърдени от правителството.

ИЗВОДИ

Предвид „политическата неблагонадеждност“ на евангелски деноминации и подготовката за разправа с Католическата църква в страната, смятана за „най-непримиримия враг“ по религиозна линия, утвърждаването на техните устави би имало нежелани за БКП последици. Осемте вероизповедания са официално регистрирани в Дирекцията на изповеданията, което им дава възможност да извършват религиозни обреди. На факта, че са регистрирани БКП ще се позовава всеки път когато към нея се отправят критики за липсата на религиозна свобода в страната. Регистрацията обаче не значи, че съответната религиозна общност е официално призната. В Закона за изповеданията изрично е записано, че само след като уставът на съответното изповедание е одобрен то бива и признато. От тези години датира и една тенденция, която ще е характерна за религиозната политика на БКП.

Процесите, които протичат в баптистките църкви води са

- чрез система за вътрешно самообучение се издигат нови благовестители на истина.
- развива се нелегално книгопечатане,
- неформално богословско обучение,
- летни лагери за семейства,
- получаване на библии и изграждане на скрити складове на територията на страната.
- провал на внедрените агенти като пастири чрез бойкот
- развиване на малки домашни групи

Дейността на Баптистката църква е силно затруднено, но не е блокирана. Разработването на нови методи и форми ограничават противодействието на атеистичната власт.

ЛИТЕРАТУРА

[1] АМВНР ф.10 оп. 9 протокол 51 л. 1-2

[2] Куличев, Х. История на евангелските църкви в България. Българско библейско дружество ООД, С. 1994

[3] Сяров И. Позната непозната църква, Дема Прес, Р. 2010

[4] Евангелските църкви – между казионността и съпротивата. Ж. Лефтеров В: Съпротивата срещу комунистическия режим в България (1944-1989 г.) Сборник материали от национална научна конференция, НБУ, 23-24 март 2011 г. [CD-ROM]. С., 2012. 241-242

За контакти:

П-р маг. по теология Ивайло Христов Сяров, Баптистка църква, моб. тел. 0898 495 981, e-mail: siarov@abv.bg